

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Φαίδων και Συμπόσιον

1. Φαίδων

Μνημείον εἰς τὸν Σωκράτην: ἰδοὺ ἡ πρώτη ἐντύπωσις τὴν ὁποίαν ἀποκομίζομεν ἐκ τοῦ «Φαίδωνος». Ἡ περιγραφή φέρει χαρακτηριστικὸν προσωπικὸν ὄσον μόνος ὁ ἐν τῷ «Συμποσίῳ» λόγος τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ὅχι ἡ τύχη αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἀπέναντι αὐτῆς ὑπεροχὴ τοῦ Σωκράτους ἦσαν βεβαίως διὰ τὸν συγγραφεὰ ἀντικείμενον μεγάλου καὶ αὐτοτελοῦς ἐνδιαφέροντος· ἐκεῖθεν δὲ καὶ ἡ ἀνεξίτηλος ἐντύπωσις τῆς τραγωδίας.

Ἄλλὰ τὸν ἐν τῇ ὑψίστῃ ταύτῃ σημασίᾳ ποιητικὸν σκοπὸν ἀφορᾷ ἀμέσως μόνον ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ ἔργου. Παρ' ὅλην τὴν περιβιάλουσαν τὸ σύνολον ὁμοίμορφον ψυχικὴν διάθεσιν, τὴν ὑπὸ τῆς περιγραφομένης στιγμῆς ἐπιβαλλομένην, παρ' ὅλην τὴν θαυμασίαν τέχνην μετὰ τὴν ὁποίαν ἔχει ὑπολογισθῆ μετρητὴ καὶ τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν διὰ νὰ μὴ μᾶς ἀφήσῃ οὐδ' ἐπὶ δευτέρον λεπτόν, κατ' ὅλην τὴν διεξαγωγὴν τῆς συνομιλίας, ἡ ἐντύπωσις τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς στιγμῆς, τὸ πρῶτιστον ἡμῶν ἐνδιαφέρον προέπει οὐχ ἥττον καὶ στραφῆ πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν συζήτησιν. Αὐτὸς ὁ ἀπερχόμενος Σωκράτης ἀπαιτεῖ αὐτό, αὐτὴ ἡ προσωπικότης του ἐξασκεῖ τὴν δύναμιν ταύτην: ὅτι τ. ἔ. ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ δώσωμεν τὴν προτίμησιν εἰς τὰ πράγματα.

Ἄλλως τε καὶ ἡ ἐνότης τοῦ προσωπικοῦ καὶ τοῦ πραγματικοῦ μέρους διαφυλάττεται κάλλιστα διότι θέμα τῆς συνδιαλέξεως τὴν ὁποίαν διεξάγει ὁ ἀπερχόμενος φιλόσοφος μετὰ τῶν πιστῶν αὐτοῦ φίλων ἀποτελεῖ τὸ ζήτημα τῆς ἀθανασίας. Ἐν γένει θεωρεῖται ὁ «Φαίδων» ὡς ὁ κλασικὸς διάλογος περὶ τῆς ἀθανασίας· τοῦτο ἐν πάσῃ περιπτώσει ἰσχυρῶς σημαίνει ὁ παλαιότερος τίτλος: «Φαίδων ἢ περὶ τῆς ψυχῆς», διότι βεβαίως δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γίνῃ λόγος περὶ γενικῆς ψυχολογίας. Ἄλλ' ἐν τούτῳ δὲν ἐξαντλεῖται καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ψυχολογικῶν ἐρευνῶν τοῦ «Φαίδωνος». Οὐδέποτε ὁ θάνατος αὐτὸς κατ' ἑαυτὸν καὶ ἡ σκέψις τοῦ τι ἀναμένει ἡμᾶς μετ' αὐτὸν ἢ καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἀτομικὴ ἐπιθυμία νὰ ἐξακολουθήσωμεν αἰωνίως ὑπάρχοντες ὡς ἄτομα, ἀπετέλεσαν διὰ τὸν Πλάτωνα ἀντικείμενον πρῶτιστον ἐνδιαφέροντος. Πρὸ πολλοῦ παρετηρήθη ὅτι ἐκ τῶν δεδομένων τοῦ «Φαίδωνος», καὶ ἂν ἀκόμη πάντα γίνωσκιν ἀποδεκτά, πάλιν δὲν ἔπεται ἡ ἐξακολουθήσις προσωπικῆς ὑπάρξεως. Ἐἶνε

ἀληθές ὅτι ὁ Πλάτων συνάγει αὐτὴν· δυσκόλως ὅμως θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀπαιτηθῆ—ἐὰν τοῦτο ἀπετέλει τὸ κύριον αὐτοῦ ἐνδιαφέρον ἐν τῷ ζητήματι—ὡς πρὸς τὸ γεγονός· ὅτι τὸ τελευταῖον ἐκεῖνο συμπέρασμα (εἰς τὸ ὁποῖον πράγματι δὲν ἐφιστᾶ καὶ πολὺ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ) στηρίζεται ἐπὶ ἐπικινδύνου λογικοῦ πηδήματος. Ἀκόμη περιεργότερον εἶνε ὅτι εἰς τὸ «Συμπόσιον» φαίνεται ἐγκαταλιμπανομένη ἡ ἀτομικὴ ἀθανασία. Ἡ ἀθανασία τοῦ θνητοῦ εἶνε ἡ διὰ διαδοχικῶν γεννήσεων ἀναπαραγωγὴ, ἰδίᾳ ἡ ἀναπαραγωγὴ τῶν ἰδεῶν τοῦ αἰωνίου. Μόλις ὅμως ἐνθυμηθῶμεν τοῦτο εἶνε πλέον ἀδύνατον νὰ παρίδωμεν ὅτι καὶ εἰς τὸν «Φαίδωνα» ὁ ἀληθὴς σκοπὸς εἶνε ἡ διὰ τῆς διανοίας ἀνύψωσις μέχρι τοῦ αἰωνίου. Εἶνε τοῦτο ἡ ἀντίληψις τῆς aeternitas, τοῦ αἰωνίους ὑπάρχειν εἰς πᾶσαν στιγμὴν, τὴν ὁποίαν ὁ Schleiermacher ἀντλεῖ ἐκ τοῦ Spinoza καὶ τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο ἐπίσης καλῶς νὰ ἀντλήσῃ ἐκ τοῦ Πλάτωνος. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ «Φαίδων», τολμῶ νὰ ὑποστηρίξω, πραγματεύεται μᾶλλον περὶ τῆς ζωῆς ἢ περὶ τοῦ θανάτου, περὶ τοῦ βίου τοῦ φιλοσόφου, ὁ ὁποῖος εἶνε ὁ βίος ἐν τῷ αἰωνίῳ. Ὁ βίος τοῦ φιλοσόφου εἶνε, ὡς διδασκόμεθα, «ἀσκησις εἰς τὸ ἀποθνήσκειν» τ. ἔ. ἡ πνευματικὴ ἀνύψωσις ὑπὲρ τὸν κόσμον τῶν αἰσθήσεων ἐν τῇ προσβλέψει τοῦ αἰωνίου. Βεβαίως παραδέχεται—ἢ τοῦλάχιστον ἐλπίζει—τὴν ἀτομικὴν ἐξακολούθησιν τῆς ὑπάρξεως, εἰς τὸ κέντρον ὅμως τοῦ ἐνδιαφέροντος ἵσταται ὅχι αὕτη ἀλλ' ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸ αἰώνιον τὴν ὁποίαν κέκτηται ἤδη ὁ φιλόσοφος ὅταν διανοεῖται τὰς Ἰδέας καὶ δὲν ἀναμένει τὸ πρῶτον αὐτὴν πέραν τοῦ θανάτου. Θέμα εἶνε ὅχι ἡ ἐλπὶς τῆς μελλούσης ζωῆς, ἀλλ' ἡ πραγματικότης τῆς ἐνταῦθα ἤδη δυνατῆς αἰωνίου ζωῆς, τῆς ζωῆς ἐν τῷ αἰωνίῳ.

Ἐχει ἄρα δίκαιον ὁ Schleiermacher ὑποστηρίξαι ὅτι θέμα εἶνε ἡ ἐννοια τοῦ φιλοσόφου. Δυνάμεθα ἐπίσης νὰ εἴπωμεν ὅτι θέμα εἶνε ἡ Ἰδέα. Κατ' οὐσίαν ὅλα αὐτὰ εἶνε ἐν καὶ τὸ αὐτό, τὸ δὲ σύγγραμμα δὲν ἔχει πλείονα τοῦ ἐνὸς θέματα ἀλλ' ἐν καὶ μόνον ἀπὸ πολλῶν ὅμως ἀπόψεων ἐξεταζόμενον.

Διὰ τὴν κατανόησιν παντὸς ἔργου τοῦ Πλάτωνος εἶνε ἀπαραίτητον ἐπίσης νὰ γνωρίζωμεν πρὸς ποῖον ἀπευθύνεται. Ἦν φροσὴν ταύτην ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς Συνεργάτας, ὅχι μόνον πρὸς τὸν στενὸν κύκλον τοῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ καὶ πέραν τούτου πρὸς πάσας τὰς φίλα φρονούσας σχολάς. Ἡ ὡς κλαίσιον χρησιμεύουσα ὁμιλία ἀναφέρεται πρωτίστως εἰς τὴν σχολὴν τῆς Ἡλείας ἡ ὁποία μεγάλην ἔχουσα ἀναλογίαν πρὸς τὴν τῶν Μεγάρων θὰ ἐνδιέφερον αὐτὸν ὅσον καὶ ἐκεῖνη. Οὕτω ὁ «Φαίδων» καὶ ὁ «Θεαίτητος» τόσον στενῶς πρὸς τὴν οὐσίαν συνδεόμενοι, συνδέονται καὶ ἔξωτερικῶς ἀκόμη περισσότερον διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν παλαιῶν συντρόφων εἰς τοὺς ὁποίους ἀφιερῶνται. Ὁ «Φαίδων» διηγεῖται ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκ τῶν ἀκροατῶν Ἐχεκράτης ἀποδεικνύεται λαμβάνων σπουδαῖον μέρος (88 ε.) Ὁ Φαίδων ἦτο μαθητὴς τῶν πυθαγορείων Φιλολάου καὶ Ἰθούτου,

ὕπως καὶ τοῦ Σωκράτους, ὁμολογεῖ δὲ ἑαυτὸν ἐκ πεποιθήσεως ὁπαδὸν τῆς περὶ ψυχῆς θεωρίας τὴν ὁποῖαν ἐνταῦθα ὑποστήριζουσιν ὁ Σιμίας καὶ ὁ Κέβης, ἀκροῦνται καὶ οἱ δύο τοῦ Φιλολάου, καὶ τὴν ὁποῖαν μετὰ δύο γενεάς ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν πυθαγορείων παραλαμβάνοντες, ἐξακολουθοῦσιν ὡς περιπατητικοὶ νὰ ὑπερασπίσωσιν ὁ Ἀριστοτέλης ἐκ Τάραντος καὶ ὁ Δικαίσαρχος ἐκ Μεσσηνίας χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῶσιν ἐκ τῆς ἀνασκευῆς τοῦ Πλάτωνος.

Τὸν Ἐχεκράτην τοῦτον ἐπανεῖδεν ὁ Πλάτων κατὰ τὸ ταξειδίον του εἰς Ἰταλίαν. Εἰς πλείστα δὲ μέρη, ἐν γένει, εἶνε ἀπτή ἐν τῷ διαλόγῳ ἡμῶν ἢ ἰδιαίτερα συμπάθεια πρὸς τοὺς φίλα φρονούντας πυθαγορείους. Ἐὰν λάβωμεν προσέτι ὑπ' ὄψιν τὴν περιγραφὴν τοῦ κρατῆρος τῆς Αἴτνης, τὸν ὁποῖον εἶδεν ὁ Πλάτων κατὰ τὸ αὐτὸ ταξειδίον· ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν ἐν 78 Α' λίαν σιωπῆ ὑπαινεγμὸν τὸν ἀφορῶντα, τὰ χάριν ἐπιστημονικῶν σκόπων, ἐν γένει γεγόμενα αὐτοῦ ταξείδια· ἔπειτα τὴν ἐπαιελημμένην μνείαν τοῦ κινδύνου τοῦ θανάτου εἰς τὸν ὁποῖον εἶνε ἐκτεθειμένοι οἱ «φιλόσοφοι» ἐν γένει (ὄχι μόνος ὁ Σωκράτης)· ἐὰν ἀναλογισθῶμεν τὴν καταπληκτικὴν ὁμοιότητα τῆς ἐνταῦθα θέσεως τοῦ Σωκράτους, πρὸς ἐκείνην ἀπὸ τὴν ὁποῖαν μόλις κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τότε αὐτὸς ὁ Πλάτων, καὶ πρὸς τὰς περιπετείας τοῦ νεαροῦ Φαίδωνος, σχεδὸν διὰ τῆς βίας μᾶς ἐπιβάλλεται ἡ ἰδέα ὅτι εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν τὴν ἄμεσον ἀπήχησιν τοῦ ἀνάτην Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν ταξειδίου τοῦ Πλάτωνος.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐκ τῆς προϋποθέσεως ταύτης πολλὰ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ κατανοηθῶσι καλλίτερον καὶ νὰ ἀποκτήσωσιν εὐρύτεραν ἔννοιαν. Ὁ Πλάτων μᾶς παρουσιάζει τὸν Διδάσκαλον τρόπον τινα κάμνοντα τὴν διαθήκην αὐτοῦ πρὸς τὴν κοινότητα τῶν φιλοσοφούντων· νὰ συνέλαβε ἄρα γε τὴν ἰδέαν τοῦ συγγράμματος τούτου εὐρισκόμενος εἰς παρομοίαν ψυχικὴν διάθεσιν; Οὕτω θὰ ἦτο δυνατόν ἀσυγκρίτως τῷ λόγῳ καλλίτερον νὰ ἐξηγηθῆ ἢ σχεδὸν πέραν τοῦ ποιητικοῦ πλάσματος ἐξικνουμένη ἐπίδρασις τῆς ψυχικῆς ταύτης διαθέσεως. Ἄλλως τε καὶ πάντες ἐν γένει κατατάσσομεν κατὰ προτίμησιν τὸν «Φαίδωνα» περὶ τὰ μέσα τῆς δευτέρας δεκατηρίδος, πλησίον τοῦ «Συμποσίου» τοῦ ὁποῖου ὅμως, ὡς θὰ ἀποδειχθῆ, ἀνάγκη νὰ προηγηθῆ. Ἐὰν λοιπὸν ἐμμένομεν εἰς τὸ ἔτος 385)4 ὡς χρονολογίαν τοῦ «Συμποσίου» ἀγόμεθα φυσικώτατα εἰς τὴν ὑπ' ἡμῶν παραδεκτὴν γενομένην ἐποχὴν, διότι ὁ Πλάτων ἐπανῆλθεν ἐξ Ἰταλίας, Σικελίας καὶ Αἰγίνης κατὰ τὸ 387.

Οὐχ ἦττον κάλδον εἶνε νὰ μὴ στηρίζωνται ὀριστικαὶ ἀποφάσεις ἐπὶ τοιούτου εἶδους συνδυασμῶν ὅσον φυσικοὶ καὶ ἄν εἶνε οὗτοι. Ἡ ἀποφασιστικὴ ψῆφος ἀνήκει τελειωτικῶς μόνον εἰς τὴν σχέσιν τοῦ οὐσιαστικοῦ περιεχομένου τοῦ συγγράμματος πρὸς ἐκεῖνα τὰ ἔργα πρὸς τὰ ὁποῖα ἀμέσως κατωτέρω θὰ παραβληθῆ. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἔχει μέγιστην

σκουδαιότητα τὸ νὰ εἴμεθα βέβαιοι ἐὰν ἡ εἰς τὴν περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίαν ἀναφερομένη ἐπιχειρηματολογία, τὴν ὁποίαν θεωροῦμεν ὡς τὸν πυρῆνα τοῦ περιεχομένου τοῦ «Φαίδωνος», προϋποθέτει ὄχι ἀπλῶς καὶ ἐν γένει (τοῦθ' ὅπερ κατὰ τ' ἀνωτέρω ἐν σελ. 59 λεχθέντα οὐδεμίαν ἐπιδέχεται ἀμφιβολίαν) ἀλλὰ τινὰς ἀναλύσεις περὶ τῆς θεωρίας ταύτης, ἀλλὰ ὁρισμένα δεδομένα ἀλλαχοῦ ἤδη ἀποδειχθέντα, ὡς καὶ ποῦ εὐρίσκονται ταῦτα. Θὰ ἀποδειχθῇ δὲ ὅτι οὕτω, τῶντι, ἔχουσι τὰ πράγματα καὶ ὅτι τὰ δεδομένα τὰ ὅποια εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ «Φαίδων» παραδέχεται ὡς βέβαια, μόνον εἰς τὴν «θεαίτητον» ἐβεβαιώθησαν, ὅτι οἱ δύο διάλογοι «θεαίτητος» καὶ «Φαίδων» ἀποτελοῦσιν, ἡνωμένοι, τὴν ὀζυκωτέραν καὶ τελειότεραν ἀπόδειξιν τῆς περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίας τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἐκ χειρὸς αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος, ἀπόδειξιν ἐπί τῆς ὁποίας τὸ νῦν αἰετὸν «Συμπόσιον» καὶ ἡ «Πολιτεία», καὶ ταῦτα στενῶς πρὸς τὸν «Φαίδωνα» συνεχόμενα, βραδύζονται καὶ ἐξικαλουμέναι τὸ ἔργον των.

Θὰ προστιξομεν ὀλίγας τινὰς γενικὰς παρατηρήσεις δυναμένας νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς χαρακτηρισμὸς διὰ τὸν γενικὸν σκοπὸν καὶ τὴν κατ' ὄλου τῆσιν τῆς ἐπιχειρηματολογίας τοῦ «Φαίδωνος».

Ὁ Φαίδων ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν μαρτυρίαν ὅτι ἡ κατὰ Πλάτωνα «Ἰδέα» δὲν στηρίζεται εἰς τίποτε ἄλλο, δὲν ἔχει τίποτε ἄλλο ὡς οὐσιώδες περιεχόμενον ἢ τὴν λογικὴν μέθοδον ἢ «Λιαλεκτική» τοῦ «Φαίδωνος» παρουσιάζεται ἐν αὐτῷ διὰ πρώτην φοράν αὐτόχρημα ὡς Λογική, ὡς ἐπιστήμη τοῦ διανοεῖσθαι (ἢ περὶ τοὺς λόγους τέχνη, 93 B), ἐκ τῆς ἀποφάσεως τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ἐὰν κατανοήσωμεν ἢ ὄχι νὰ ἀποκτήσωμεν ἀλήθειαν, γνῶσιν ἐκείνου τὸ ὅποιον εἶνε (90 D, τῆς τῶν ὄντων ἀληθείας τε καὶ ἐπιστήμης). Διότι μόνον εἰς τοὺς λόγους (τ. ἔ. εἰς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θέτει ἡ διάνους) εὐρίσκεται, κατὰ τὴν σαφῶς περιγραφομένην (ἐν 99 E), ἀρχὴν τῆς ἰδεοκρατίας ἢ ἀλήθειας τοῦ ὑπάρχοντος (τῶν ὄντων), μόνον ἐκ τῶν λογικῶς τεθεμελιωμένων, κατὰ τὸ χωρίον 90 C: ἀληθῶν, βεβαίων καὶ δυναμένων νὰ κατανοηθῶσι, (ὄντος δὴ τινος ἀληθοῦς καὶ βεβαίου λόγου καὶ δυνατοῦ κατανοῆσαι) ἢ συμρώνως πρὸς τὴν ὅλην ἀκολουθοῦσαν ἐν 99 E ἀνάλυσιν: δι' ἱκανῆς συναγωγῆς βεβαιωθέντων «λόγων», τ. ἔ. ἀρχῶν τῆς ἐπιστήμης, δυναμένα νὰ κατανοήσωμεν τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀντικειμένων. Ἡ βεβαιότης ὅμως αὕτη ἐπὶ οὐδενὸς ἄλλου βραδύζεται ἢ ἐπὶ τῆς λογικῆς μεθόδου· τοῦτο ὄχι μόνον λεπτομερῶς ἀναπτύσσεται ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην τοῦ: τῶν τῆς μεθόδου (97 B, πρβλ. 99 D, 100 B, κτλ.) ῥητῶς ἐξάιρεται, ὡς τοῦτο ἐγένετο ἤδη εἰς τὸν «Φαίδων» καὶ ἀκόμη πολὺ ἐντονώτερον θὰ γίνῃ εἰς τὴν «Πολιτείαν».

Ὅτι ἡ «περὶ τοὺς λόγους τέχνη» τοῦ «Φαίδωνος» ἔχει τὴν αὐτὴν ῥίζαν μὲ τὴν «τέχνην τοῦ συνδιαλέγεσθαι» τοῦ «Φαίδρου», καίτοι ἀσύνκλιτῳ τῷ λόγῳ περισσότερον εὐρύνει καὶ ἀναπτύσσει αὐτήν, εἰκότως δύ-

ναται ν' ἀποδειχθῆ. Ἐπανελημμένως μνημονεύονται καὶ τονίζονται τὰ ἄλλοτε λεχθέντα περὶ τῆς συζητήσεως, περὶ τοῦ «ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι» ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀπὸ κοινοῦ συνεννοήσεως (63 C D, 64 D κ.ά.) περὶ τοῦ ἀμοιβαίως δίδειν λόγον (76 B, 63 C)· ἀλλὰ καὶ ἡ εὐθυνσις τὴν ὁποίαν εἰς τὸν «Μένωνα» ὑπέστη ἡ θεμελιώδης αὕτη ἀρχὴ τοῦ Σωκράτους, ἰ. ἔ. χάριν τῆς συνεννοήσεως «μεθ' ἑαυτοῦ», τὸ ἀντλεῖν ἐκ τῆς πηγῆς τῆς ἰδίας συνειδήσεως, ἡ «ἀνάμνησις», ἰσχυρῶς τονίζεται ἐκ νέου ἐν 73 A. Ὁ δοθῶς ἐρωτώμενος δίδει «μόνος του» (ἐξ ἑαυτοῦ, *da per sé*, λέγει ὁ Galilei) τὰς καταλλήλους ἀπαντήσεις. Γνώσις ἄρα καὶ δορθὴ σκέψις (*ἐπιστήμη καὶ δορθὸς λόγος*, πρβλ. ἀν. σελ. 39) ἐνυπάρχουσιν ἤδη ἐν αὐτῷ (*αὐτοῖς ἐνοῦσα*), ἀφυπνίζονται δὲ μόνον διὰ τῶν ἐρωτήσεων· οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα ἰδίως εἰς τὴν γεωμετρίαν.

Μάλιστα αὐτοὶ ἀκριβῶς οἱ καθαροὶ καθορισμοὶ τῆς διανοήσεως, αἱ λεγόμεναι ἰδέαι, διαρκῶς συσχετίζονται ἐνταῦθα στενότερα πρὸς τὸ «ἐρωτᾶν» τοῦτο καὶ τὸ «ἀποκρίνεσθαι», μάλιστα ἡ συσχέτισις αὕτη χρησιμεύει αὐτόχρομα ὡς ὁρισμὸς αὐτῶν. Ἄλλως τε τί τὸ παρὰ τοῦτο ἐφοῦ κατὰ τὸν «Θεαίτητον» (189 E) ἡ καθαρὰ διανόησις, ἡ *διάνοια* ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζουσι, δὲν εἶνε ἀπλοῦς λόγος τὸν ὁποῖον ἐκφέρει ἐνδομύχως ἡ συνείδησις, ἀλλ' ἐσωτερικὴ συνομιλία· ἡ συνείδησις ἐρωτᾶ καὶ ἀποκρίνεται, λέγει ναὶ καὶ ὄχι· κατὰ συνέπειαν δὲν πρόκειται περὶ μολόγου, ἀλλὰ περὶ διαλόγου ἐν τῇ ψυχῇ. Φαιδ 78 D: ἐκεῖνο τὸ εἶναι «αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ» (*οὐσία, καὶ δὴ αὐτὴ ἢ οὐσία*) περὶ τοῦ ὁποῖου δίδομεν λόγον ὅτι εἶνε, ἐρωτῶντες καὶ ἀποκρινόμενοι (*ἧς λόγον δίδομεν τοῦ εἶναι καὶ ἐρωτῶντες καὶ ἀποκρινόμενοι*). 75 C. δὲν πρόκειται ἐνταῦθα μόνον περὶ τοῦ ἴσου, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ ὄραίου καθ' ἑαυτό, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ δικαίου, τοῦ ὀσίου, ἐν συντόμῳ περὶ πάντων ἐκείνων ἐπὶ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ θέσωμεν τὴν σφραγίδα ὅτι «εἶνε» (*οἷς ἐπισφραγιζόμεθα τοῦτο δ' ἐστὶ*· τοῦτ' ὅπερ λαμβάνεται ἐνταῦθα ὡς, τύπος ἔχων τὴν γνωστὴν ἤδη σημασίαν: «ὅ,τι καθ' ἑαυτό ἐστὶ» τ. ἔ. ὁποῖα τις εἶνε ἢ ἔγγνα τοῦ ἐκάστοτε κατηγορουμένου) εἰς τὰς ἐρωτήσεις ἡμῶν ὅταν ἐρωτῶμεν (τί εἶνε τὸ ὄραϊον;) εἰς τὰς ἀποκρίσεις ἡμῶν ὅταν ἀποκρινόμεθα (τὸ ὄραϊον εἶνε τοῦτο ἢ τοῦτο). Πρβλ. 92 D: ἐκεῖνο τὸ εἶναι (*οὐσία, μὲ τὴν αὐτὴν σημασίαν ὅπως καὶ ἐν 76 D*) τὸ ὁποῖον ἀποκαλεῖται «αὐτὸ ὃ ἐστὶ». Τὸ τοιοῦτον χαρακτηρίζεται ἐνταῦθα (*αὐτοῖς ἐστὶν ἢ οὐσία...*) ὡς καὶ ἐν 76 E (*ἡμετέραν οὐσίαν*) ὡς τι ἀνήκον ἀπογλειστικῶς εἰς τὴν συνείδησιν· καὶ τοῦτο διότι πρόκειται ἀκριβῶς περὶ ἐσωτερικῆς ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως· π.χ. 100 E: ἡ ἀσφαλὴς ἀπόκρισις τὴν ὁποίαν δύναμαι νὰ δώσω εἰς ἑμαυτὸν καὶ εἰς πάντα ἄλλον· 101. D: θὰ ἔπρεπεν, οὕτως εἰπαῖν, νὰ φοβηθῶ τὴν ἰδίαν μου σκιά (τὴν περὶ τοῦ ἀντιθέτου μαρτυρίαν τῆς συνειδήσεως), τ. ἔ. τὴν ἐσωτερικὴν ἀντίφασιν, ἐὰν δὲν εἶχον ὡς στήριγμα τὴν «βεβαιότητα τῆς θεμελιώδους προϋποθέσεως». Τὰ

χωρία ταῦτα καλὸν εἶνε νὰ ἐξετάσωσι ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ὑπαπτεόνται ὅτι τὸ εἶναι τῶν ἰδεῶν μετέχει φύσεως ὑπερβατικῆς. Κατὰ τ' ἀνωτέρω ἄρα περὶ οὐδενὸς ἄλλου πρόκειται ἢ περὶ τοῦ εἶναι ἐν τῇ λογικῶς τεθειμελιωμένῃ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν: τί εἶνε τὸ ὄραϊον, τὸ ἀγαθὸν καὶ καθ' ἑξῆς.

Τὴν πρόοδον ὅμως ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα καὶ ἰδίως ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν «Φαῖδρον», ἀισθανόμεθα ἀμέσως εἰς τὸ ὅτι διατηρεῖται μὲν καὶ ἰσχυρῶς ἐξαίρεται ἢ εἰς τὸν τύπον: «ὃ ἐστὶ» ἀποκρυσταλλωθεῖσα παλαιὰ σωκρατικὴ ἀξιῶσις τοῦ ὀρισμοῦ, μὲ ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ὅμως μεγαλειτέραν δύναμιν τονίζεται τὸ ἄλλο, ἐκεῖ μὴ τυχὸν τῆς ἐνηκούσης αὐτῷ προσοχῆς, συστατικὸν στοιχεῖον τῆς λογικῆς μεθόδου ἦτοι ἡ ἀπόδειξις, καὶ ἀνηφοῦται εἰς κύριον θεμέλιον τῆς περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρίας.

Ἐξακολουθητικῶς ἐπαναλαμβάνεται τὸ πῶς ὀφείλομεν νὰ ἐπεξεργασώμεθα πᾶσαν ἀμυβουλίαν μέχρι τελείας αὐτῆς ὑπερνικήσεως (διαπραγματεύσασθαι, 95 E. πρὸβλ. 99 D, 100 B, 64 E, 67 B κτλ.), πῶς ὀφείλομεν νὰ παρακολουθῶμεν ὅλας τὰς δυσκολίας μέχρις ἐπιλύσεως αὐτῶν (τὸ ἀπορεῖν μὲ σκοπὸν νὰ εὕρωμεν τὸ εὐπορεῖν 84 CD). Ἐπιμύσει περιγράφεται, ἰδίως ἐν τῇ χαριεστάτῳ πορσίῳ τοῦ Σιμμία ἢ ἀνάγκῃ νὰ φθάσωμεν εἰς λογικῶς ἐκανοποιητικὸν σημεῖον. Εἶνε ἴσως δυσχερὲς, ἴσως μάλιστα καὶ ἀδύνατον, νὰ ἀποκτήσωμεν εἰς τὸν βίον τοῦτον ἀπολύτως βεβιαίας γνώσεις· ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅμως ὀφείλομεν καθ' ὅλους τοὺς τρόπους νὰ βασανίσωμεν τὰ περὶ τοῦ πράγματος «λεγόμενα» καὶ μόνον ὅταν «ἀποκάμωμεν» ἐξετάζοντες ἀπὸ πάσης ἀτόφσεως τὸ ζήτημα, νὰ ἐγκαταλίπωμεν τὸ ἔργον· τοῦτο τὸ ἐν, οὐχ ἦτρον, εἶνε πάντως ἀνάγκῃ νὰ κατορθώσωμεν παρ' ἄλλων νὰ διδαχθῶμεν ἢ καὶ μόνοι νὰ εὕρωμεν πῶς ἔχουσι τὰ κατὰ τὸ πρᾶγμα ἢ, εἰν τοῦτο εἶνε ἀδύνατον, νὰ ἐκλέξωμεν τὸν καλλίτερον καὶ μᾶλλον ἀναντίρρητον ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων «λόγων» (λόγος ἐνταυθί, ὡς καὶ προηγουμένως λεγόμενα, σημαίνει ὅτι περὶ πράγματός τινος ὑποστηρίζεται, εἶνε παραδεδομένον) καὶ ἐπ' αὐτοῦ, ὡς ἐπὶ δοκοῦ, νὰ διαπλεύσωμεν τὸ ἀβέβαιον πέλαγος τοῦ βίου καὶ τοὺς κινδύνους του, ἀφοῦ ἄπισξ δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ διαπλεύσωμεν αὐτὸ ἀσφαλέστερον καὶ ἀκινδυνότερον ἐπὶ στερεωτέρου ὀχήματος, τοῦτέστιν ἐπὶ θείου «λόγου» (84 CD) ὅπου ἐν τῇ λέξει: λόγος δυνατὸν νὰ διῶμεν καὶ τὴν σημασίαν τῆς θεμελιώσεως).

Πάλιν καὶ καίτιν ἐπανέρχεται ὁ Πλάτων εἰς τὰ «ἐκάνον» τῆς ἀποδείξεως (72 A, 101 E, 107 B, κ. ἄ.) καὶ τονίζει τὸν χαρακτῆρα τῆς «ἀνάγκης» τὸν ὅποιον πρέπει νὰ ἔχη τὸ συμπέρασμα (ὅπως ἔπρ' ἔξεν ἤδη τοῦτο ἀπισξ εἰς τὸν «Θεαίτητον», 162 E): τὸ συμπέρασμα ἰσχύει μὲ τὴν «αὐτὴν ἀνάγκην» μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ἡ βᾶσις ἐξ ἧς ἀπορρέει· εἰν ἄρα ἡ μείζων πρότασις ἔχει ἰκανῶς ἀποδειχθῆ, ἢ ἰσχύει μὲ τὴν «αὐτὴν ἀνάγκην» καὶ τὸ πόρισμα (76

E-77 A). Ἡ ἀρχὴ τῆς «ἰκανῆς ἀποδείξεως» τοῦ Leibniz (principium rationis sufficientis) ἔχει τὴν πηγὴν αὐτῆς εἰς τὸν Πλάτωνα. Δὲν πρέπει νὰ στηριζόμεθα ἐπὶ ἀπλῶν πιθανοτήτων τόσο εἰς τὴν γεωμετρίαν ὅσον καὶ εἰς τὰ ἄλλα πεδία (92 CD). Ἡ μείζων πρότασις φέρει διαρκῶς τὴν ὀνομασίαν ὑπόθεσις (93 C, 94 B). Ἐὰν ἀρχὴ τις (ἐνταῦθα δὲν γίνεται χρῆσις τοῦ οὐσιαστικοῦ θέσις ἀλλὰ τοῦ ῥήματος «τίθημι», πρβλ. 100 A: *τίθημι ὡς ἀληθῆ ὄντα*) λαμβανομένη ὡς μείζων πρότασις (ὑπόθεσις) φέρει εἰς ἐσφαλισμένα συμπεράσματα, ἀναιρεῖται ἀφ' ἑαυτῆς. Διατυπῶνται ἡ «ἀρχὴ τῆς ἀντιφάσεως» καὶ εὐρύνεται ἀμέσως εἰς τὴν «ἀρχὴν τῆς αἰτίας»· ἡ αὐτὴ αἰτία δὲν δύναται νὰ ἔχη ἀντιθέτους συνεπείας, οὔτε ἡ αὐτὴ συνέπεια ἀντιθέτους αἰτίας· ἀλλὰ τὸ σημεῖον τοῦτο θ' ἀναπτυχθῆ κατωτέρω λεπτομερῶς. Πρωτορχόντες ὅμως δυνάμεθα ἤδη νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ κυριώτεροι ἀρχαὶ τῆς Ἀριστοτελικῆς θεωρίας περὶ τῆς κατὰ συναγωγὴν ἀποδείξεως (τῆς «ἀποδεικτικῆς») εὐρίσκονται ἤδη εἰς τὸν «Φαίδωνα».

Εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ αἰσθανθῶμεν ὅτι ἡ ἔννοια τῆς Ἰδέας εὐρύνεται διὰ τῆς συνδέσεως αὐτῆς, ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὸν ὄρισμόν ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν μέθοδον τῆς ἀποδείξεως. Δὲν σημαίνει αὕτη πλέον ἀπλῶς τὴν ἐν ἀναλλοιωτῶν ταυτότητι διατήρησιν τῆς ἔννοιᾶς τῶν κατηγορουμένων: ὡραίου, ἀγαθοῦ κ. κ. ἔ., ἀλλ' ἰδίως τοῦτο: ὅτι τ. ἔ. ἀνάγκη πρῶτον νὰ βεβαιωθῆ προϋπόθεσις τῆς, διὰ νὰ συνδεθῶσι πρὸς ταύτην ὅλαι αἱ συνέπεια· ὅτι ὁ νόμος ὀφείλει νὰ ἰσχύῃ ἐν ἀναλλοιωτῶν ταυτότητι δι' ὅλων τῶν ποικίλων περιπτώσεων, οὐχὶ τόσο ἐκείνων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφαρμόζεται, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκείνων ἐν ταῖς ὁποῖαις ἀναπτύσσεται οὗτος. Τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον ταυτολογίαν ὅτι τὸ (καθ' ἕκαστον) ὡραῖον εἶνε ὡραῖον μόνον καὶ μόνον ὡς ἐκ τῆς προϋποθέσεως τοῦ τί εἶνε «καθ' ἑαυτὸ τὸ ὡραῖον» καὶ ἔξ οὐδενὸς ἄλλου «λόγου», ὑποδεικνύει ῥητῶς αὐτὸς ὁ Πλάτων. Δεικνύει ὅμως ἐπίσης ὅτι ἡ διὰ τούτων ἀρξαμένη μόνον λογικὴ μέθοδος φέρει ἡμῶς πρὸς τὰ πρόσω, ἀκριβῶς δυνάμει τῆς συνδέσεως προϋποθέσεως καὶ συνεπείας. Διὰ ταύτης ἡ ἔννοια στηρίζεται ἐπὶ τοῦ νόμου, ὁ δὲ νόμος ἐπὶ ἀνωτέρων νόμων μέχρι τῶν ἀνωτάτων εἰς τοὺς ὁποίους δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν. Ἦδη ὁ «Μένων» εἶχεν ὑποδείξει τὴν θεμελίωσιν ὡς τὸ διακριτικὸν στοιχεῖον τῆς γνώσεως, μὲ ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ὅμως μεγαλειτέραν ἔντασιν παρουσιάζεται αὕτη ἐνταῦθα ὡς ὁ πυρῆν τοῦ λογικοῦ (τοῦ κατὰ λόγον), ὡς τὸ θεμέλιον τῆς Ἰδέας.

Μετὰ τ' ἀνωτέρω θὰ διεξέλθωμεν τὰ καθ' ἕκαστον μέρη τοῦ διαλόγου τὰ πραγματευόμενα ἀμέσως περὶ τῆς Ἰδέας, ἔχοντες διαρκῶς πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν δι' ὅλου τοῦ ἔργου διαφαινομένην λογικὴν ταύτην τάσιν εἰς τὴν ὁποίαν, ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως, ἔγκειται δλόκληρος ἡ μοναδικὴ αὐτοῦ δύναμις. Τέσσαρες εἶνε, ἐξαιρέσει ἐπουσιωδῶν τινῶν παρεκβάσεων, αἱ πρὸς ἀλλήλας συνεχόμεναι ἀναλύσεις εἰς τὰς ὁποίας ἀπὸ βαθμίδος εἰς βαθμίδα εὐρύνεται ἡ ἔννοια τῆς Ἰδέας. Εὐρίσκονται, οὕτως εἶπεῖν, εἰς

τὸ μέσον τοῦ θεύματος εὐρυτάτου χειμάρρου ὄραίων σκέψεων, ἔχουσιν μᾶλλον τάσεις ἠθικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἢ ἀληθέστερον γενικῶς ἐποικοδομητικὰς. Νὰ ἐγκύψωμεν εἰς ταύτας, ὄχι μόνον κεῖται ἐκτὸς τοῦ ἡμετέρου ἔργου, ἀλλὰ θὰ ἦτο καὶ αὐτόχρομα ἐμπόδιον εἰς τὸν παρόντα σκοπὸν ἡμῶν. Μόνος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος εἶνε ἔξ ἴσου περίπου ἐπιδεκτικὸς ἐντυπώσεων ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν θὰ κατανοήσῃ ὅλας τὰς βαθύτατα κειμένας ὄραιότητας τοῦ θαυμασίου τούτου διὰ τὸν Σοκράτην μνημείον δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃ δὲ αὐτὸν, ἐν μέσῳ τῶν λεπτοτάτων καὶ ὀξυνοσταίων λογικῶν ἀναλύσεων, τὸ τραγικὸν πάθος τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ πλέον ἀθιανάτου ἐκ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ συγκινητικωτάτου κηρύγματος ἢ διαύγεια τοῦ πνεύματος, εἰς τὴν ὁποίαν κείμῃ ἢ πλέον ἀθιάνειτος ἐκείνου ἀθανασία.

Α. Πρώτη εἰσαγωγή εἰς τὴν περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρίαν. Τὸ καθαρὸν διανοεῖσθαι καὶ τὰ καθαρὰ ἀντικείμενα τῆς διανοήσεως (σελ. 65 - 68)'

Ἔστι εἰς τὰς αἰσθήσεις δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια, ὅτι καὶ αἱ ὀξυτάται τούτων, ἢ ὄρασις καὶ ἡ ἀκοή, οὐδὲν ἀντιλαμβάνονται «ἀκριβῶς» καὶ «σπιρῶς», τίθεται τοῦτο ὡς βῆσις ἀνευ ἐποδείξεως, στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ ὅτι «τά γε τοιαῦτα οἱ ποιηταὶ αἰεὶ ἡμῶν θρυλοῦσι». Τὴν πηγὴν τῆς πρώτης ταύτης ἀπλῶς ἀρνητικῆς ἀρχῆς ὀφείλομεν οὐχ ἦττον ν' ἀναζητήσωμεν εἰς τοὺς φιλοσόφους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀρῶνται ταύτην οἱ ποιηταί. Μεταξὺ ἐκείνων κανεὶς δὲν εἶχε περιγράψῃ μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας τὴν ἀνακρίβειαν τῶν αἰσθήσεων ὅσον ὁ Δημόκριτος ὁ ὁποῖος αὐτόχρομα ἐκφορίζει τὸν νόμον τοῦ «κατωτάτου ὅριου τῆς αἰσθήσεως», ὅρ. Sextus adv. math. VII. 139. Ἡ αἰσθησις ἔχει πάντοτε ἐλάχιστόν τι ὄριον, ὁ διανοούμενος ὅμως, τ. ἔ. ὁ μαθηματικὸς νοῦς, οὐδὲν ἐλάχιστον ὄριον ἀναγνωρίζει, εἰς τὸ ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον θέτει ὡς βῆσιν τοῦ αἰσθητοῦ φαινομένου. Πρὸ παντὸς ὅμως δικαιώμεθα νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν κριτικὴν τῶν αἰσθήσεων αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος δηλ. τὸν «Θεαίτητον». Λέν θ' ἀνταπεκρίνεται πρὸς τὴν αὐστηρὰν τάσιν περὶ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἀποδείξεως, τάσιν ἢ ὁποία διακρίνει ἀκριβῶς τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ νὰ στηριχθῇ ἀπλῶς ἐπὶ τῆς γενικῆς ὁμολογίας προκειμένου περὶ τοσοῦτον θεμελιώδους προὑποθέσεως διὰ τὴν ὅλην ἐπαχειρηματολογίαν, εἴαν αὐτὸ τοῦτο τὸ γενικῶς παραδεδωγμένον δὲν ἦτο δι' αὐτὸν ἤδη «ἐκτενῶς ἀποδεδειγμένον».

Ἔστι ὅμως ἀκριβῶς τοῦ «Θεαίτητου» τὰ κορίσματα προὑποτίθενται διαρκῶς ἐνταῦθα, βεβαιοῦται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἰσολογίου συλλογισμοῦ. Ἡ ψυχὴ ἄρα φιδάνει εἰς τὴν ἀλήθειαν ἢ εἰς τι ἐκ τῶν ὄντων, ὄχι βεβαίως προσπαθεῖ νὰ κατανοήσῃ τι μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ σώματος, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς καθαρᾶς λειτουργίας τῆς διανοήσεως κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπαλλιάσασθαι εἶπεν τὴν τοῦ σώματος καὶ ὑπάρχει «μόνον δι' ἑαυτήν». Τοὺς καθαρῶς ἰδίαι

καθορισμούς τῆς διανοήσεως, πρὸ παντὸς τὸ «εἶναι», «αὐτὸ ὃ ἐστίν» ἕκαστον «αὐτὸ» ὃ ἐστὶ ἢ «καθ' ἑαυτὸ» ἐστὶ—ἢ σημασία τῶν ἐκφράσεων τούτων, καὶ πρὸ πάντων τὸ ὅτι τοιοῦτον τι ὑπάρχει, προϋποτίθενται ἀπλούστατα ὡς γνωστὰ καὶ οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἐπεξηγοῦνται—δὲν κατανοεῖ αὕτη διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ σώματος, ἀλλ' ὁ θέλων ἀκριβῶς νὰ ἐννοήσῃ τούτους (τοῖτο δ' εἶνε ἢ οὐσιώδης προϋπόθεσις τῆς γνώσεως) ἀνάγκη νὰ στραφῇ πρὸς τὸ ἀντικείμενον διὰ μόνης, κατὰ τὸ δυνατόν, τῆς διανοήσεως (τῆς διανοήσεως αὐτῆς καθ' ἑαυτήν), νὰ μὴ προσλάβῃ δ' ἐν τῷ διανοεῖσθαι οὔτε τὴν ὄρασιν, οὔτε ἄλλην τινὰ αἴσθησιν, ἀλλὰ «μόνη καθ' ἑαυτήν εἰλικρινεῖ τῇ διανοίᾳ, χρώμενος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εἰλικρινές ἐπιχειροῖ θηρεύειν τῶν ὄντων» (66 A) καὶ κατωτέρω (66 E) νὰ ἴδῃ διὰ τῆς ψυχῆς (τοῦ συνειδῶτος) «καθ' ἑαυτήν» τὰ ἀντικείμενα «καθ' ἑαυτὰ» τ. ἔ. τὰ καθαρὰ τῆς διανοήσεως ἀντικείμενα, τὰ ἐν τῇ ἐννοίᾳ συνιστώμενα καὶ συνεπῶς, ὡς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν κατ' ἀναλογίαν: τὰ «καθαρὰ» ἀντικείμενα.

Τὸ ἐπανειλημμένως ἐνταῦθα ἀπαντῶμενον: «αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ» δὲν σημαίνει ἄλλο πρὸς τὸ παρὸν ἢ ὅτι τὸ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τεθειμένον ταῦτόν (μὴ μεταβαλλόμενον) περιεχόμενον ἀνάγκη νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἐν αὐστηρᾷ ἀποκλειστικότητι, ἀπηλλαγμένον τελείως ἐν τῇ διανοήσει παντὸς εἰδικοῦ, ἢ οἴουδῆποτε ἄλλου, προσδιορισμοῦ καὶ πάσης ἀλλοιώσεως περιπλεκόντων τυχόν αὐτὸ ἐν τῇ ἐκάστοτε δεδομένη περιπτώσει. Ἡ καθαρότης τοῦ διανοεῖσθαι ὡς καὶ ἡ τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ, τίποτε περισσότερον δὲν σημαίνει, πρὸς τὸ παρὸν, ἢ τὴν καθαρότητα τῆς ἀφαιρέσεως.

Ἡ ἀπλή αὕτη θεμελιώδης ἰδέα διατυποῦται ἐκ νέου ἐπαναλαμβανόμενη ἐν 79 C D («πρὸ πολλοῦ εἶπομεν . . . .»)· ἰδιαίτερός ὀφείλομεν νὰ ἐξάρωμεν ὅτι ἡ ψυχὴ (τὸ συνειδῶς) ὅταν μὲν παρατηρεῖ τι τῇ μεσολαβήσει τῶν αἰσθήσεων, ἄρα τοῦ σώματος, παρασύρεται εἰς τὴν ἀταξίαν τοῦ αἰσθητοῦ καὶ περιπλανᾶται ἐν τῷ «οὐδέποτε κατὰ ταῦτ' ἔχοντι», ἐνῶ ὅταν, τοῦναντίον, ἐξετάζει τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς «αὐτὴ καθ' ἑαυτήν» φθάνει πάντοτε εἰς τὸ καθαρὸν, τὸ αἰωνίως ὄν, τὸ ἐσαεὶ ἀμετάβλητον παραμένον καὶ καθ' ἑξῆς.

Μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὴν κατανόησιν τῆς γενέσεως τῆς περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίας ἔχει καὶ τὸ ἐξῆς εἶνε ἀπαραίτητον νὰ μὴ ἔχωμεν οὐδὲ τὴν ἐλάχιστην ἀμφιβολίαν ὅτι ἤδη αἱ πρῶται αὗται ἀρχαὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀρχεται ὁ «Φαίδων» πραγματευόμενος τὴν περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίαν καὶ αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ ἐξῆς, ἄνευ καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀποδείξεως, λαμβάνονται, ὅπως εἰσῆχθησαν ἐνταῦθα διαρκῶς ὡς «ἱκανῶς ἀποδεδειγμένα» δεδομένα καὶ χρησιμεύουσιν ὡς τελευταῖον στήριγμα τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος τῆς ἀποδείξεως (ἀρκεῖ νὰ ἐξάρωμεν τὰ δύο χαρακτηριστικώτατα χωρία 77 A καὶ 100 B), προϋποθέτουσιν ὡς γνωστὰ τὰ θεμελιώδη πορίσματα τοῦ «Θεαιτήτου».

Πρῶτον, λαμβάνεται ὡς ἀπολύτως βεβαία ἢ ὑπαρξίς αὐτῶν

καθ' ἑαυτοὺς τῶν ἐννοιολογικῶν καθορισμῶν. ὅθ' D' β ε β α ί ω ς λ έ γ ο -
μ ε ν ὅτι ὑπάρχει αὐτὸ ἢ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ δίκαιον, τὸ ὄραϊον, τὸ ἀγα-
θόν; Ν α ἰ μ ᾶ τ ὸ ν Δ ἰ α τ ὸ λ έ γ ο μ ε ν. Τὸ αὐτὸ σχεδὸν αὐτολεξεῖ
ἐπαναλαμβάνεται ἐν 74 A. Ῥητῶς γίνεται ἡ παρατήρησις ὅτι ἤδη ἀλλοχοῦ
ἐξητάσθη τοῦτο· ὄχι βεβαίως ἐν 76 D ὅπου αἱ λέξεις: «ὅ,τι διαρκῶς φλυα-
ροῦμεν» εἶνε φυσικώτερον ν' ἀναφέρονται εἰς τὰ προηγουμένως ἐν αὐτῷ
τούτῳ τῷ διαλόγῳ ἐκτεθέντα, ἀλλ' ἐν 100 B ὅπου ἡ αὐτὴ προῖπόθεσις
τῶν καθαρῶν θέσεων τῆς διανοήσεως χαρακτηρίζεται ὡς τι «μὴ νέον, ἀλλ'
ὡς ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον τ ὄ σ ο ν ἄ λ λ ο τ ε ὅσον καὶ κατὰ τὴν
προηγηθεῖσαν συζήτησιν, δὲν ἐπίστα ὑποστηρίζων». Ἴσως, ἐὰν ἐπερό-
κειτο ἀπλῶς περὶ τῆς ἐν γένει παραδοχῆς τῶν καθαρῶν ἐννοιῶν,
νὰ ἠδύνατό τις νὰ θεωρήσῃ ὅτι τ' ἀνωτέρω ἀναφέρονται εἰς πολὺ προγε-
νέστερα συγγράμματα, τὸν «Πρωταγόραν» καὶ τὸν «Μένωναν» καὶ εἰς αὐτὸν
ἀκρίβη τὸν «Κρατύλον». Ἀμφίβολον ὅμως θὰ ἦτο, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει,
ἂν τὸ τοιοῦτον θὰ ἐξήρκει διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐπανειλημμένην καὶ μετ'
ἐμφάσεως χρῆσιν τῆς συνδέσεως «τὸ ὄραϊον κτλ. αὐτὸ καθ' αὐτό». Ἢ ἐν-
ταῦθα καταφανῶς συνήθης ἤδη χρῆσις αὕτη γίνεται ἀσυγκρίτως τῷ λόγῳ
μᾶλλον καταληπτὴ εἶναι προηγήθη ὁ «Θεαίτητος» εἰς τὸν ὅποιον λεπτομερῶς
ἐξετέθη καὶ, τοῦθ' ὅπερ κυρίως ἐνδιαφέρει ἡμᾶς ἐνταῦθα, ἐ θ ε μ ε λ ι ὡ θ η
ἢ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς ἀπολύτου θέσεως τῆς καθαρῆς ἐννοίας, ἀκριβῶς
ὑπόκρινται διὰ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης: ἐξηγουμένην ὀνιμισίαν τοῦ: αὐτὸ καθ'
αὐτό, καὶ τῆς ἀπείρου σχετικότητος ἢ ὅποιαι ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηρηστι-
κὸν τοῦ αἰσθητοῦ.

Δεύτερον ὅμως, ἡ ὀητὴ ψυχολογικὴ διάκρισις ὅτι αἱ καθαρῆαι
ἐννοιαὶ εἶνε ἀντικείμενον τοῦ καθαροῦ διανοεῖσθαι (λογί-
ζεσθαι, διανοεῖσθαι) ἢ τοῦ καθαρῶ ἰσμοῦ (λογισμὸς, δια-
νοια), μάλιστα αὐτοῦ τοῦ συναιδότος (αὐτὴ ἡ ψυχὴ), διὰ τῶν
αὐτῶν ἀκριβῶς ἐκφράσεων εἰς κανέν ἄλλο σύγγραμμα δυναμένον νὰ εἶχε
προηγηθῆ τοῦ «Φαίδωνος» παρὰ μόνον εἰς τὸν «Θεαίτητον» ἐξετέθη ἢ, ὅπερ,
εἰρήσθω ἐκ νέου, κυρίως διαφέρει ἡμᾶς ἐνταῦθα, ἐ θ ε μ ε λ ι ὡ θ η καὶ
καθωρίσθη δι' ἀκριβεστάτου ὁρισμοῦ (θεατ. ἀναλογίζεσθαι, συλ-
λογισμὸς 186 A D, διάνοια διανοεῖσθαι 189 D-190 A: αὐτὴ ἡ ψυχὴ
δι' ἑαυτῆς, αὐτὴ καθ' αὐτὴν 185 ε. 186 B, 187 A) μάλιστα καὶ με-
τὸ αὐτὸ τελικὸν πόρισμα: ὅτι εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ εἶναι μόνον διὰ
τοῦ καθαροῦ λογισμοῦ ἢ διὰ μόνου τοῦ συναιδότος εἶνε δυνατὸν νὰ φθί-
σωμεν (186 C).

Πρὸς ταῦτα δὲ σχετίζεται καὶ ὁ τρίτος, ἴσως ἀκόμη πειστικώτερος
παραλληλισμός: ὅτι τ. ε. καὶ ἡ ἐκ τοῦ «Θεαίτητου» λίαν γνωστὴ εἰς ἡμᾶς
ὀητὴ διάκρισις μεταξὺ ἐκεῖνου τὸ ὅποιον ἐννοοῦμεν δι' αὐτῆς ταύτης τῆς
ψυχῆς, τοῦ συναιδότος, ἀνεξαρτήτως τῶν αἰσθήσεων καὶ ἅμα τοῦ σώματος,
καὶ ἐκεῖνου τὸ ὅποιον ἐννοοῦμεν πάλιν μὲν δυνάμει τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τῇ

«μεσολαβήσει» ἢ τῇ βοηθείᾳ (διὰ ἢ μετὰ) τῶν αἰσθήσεων, ἐπαναλαμβάνεται ἐνταῦθα ὁμοίως ἄνευ τῆς ἐλαχίστης θεμελιώσεως ἢ λεπτομελεστέρως τινὸς ἐπεξηγήσεως (Φαιδ. 66 BD. 79 C, Θεαιτ. 184 C ε., 185 E, 186 C). Ἡ διάκρισις αὕτη ἀπαντᾶται, ὑπὸ τὴν αὐτὴν κατὰ γλῶσσαν καὶ περιεχόμενον μορφήν, ἐν γένει μόνον εἰς τὸν «Θεαίτητον»: ἀλλ' ἐνῶ ἐκεῖ καταφανῶς παρουσιάζεται ὡς νέον ἀποκτῆμα, τοῦ ὁποίου ἢ σπουδαιότης ὁητῶς ἐξαίρεται, (184 C, 185 DE), εἰς τὸν «Φαῖδωνα», τοῦναντίον, ἐρωτᾶται ἀπλῶς: Δὲν ἔχει οὕτω (ὡς γνωστὸν) τὸ πρᾶγμα; ὁ δὲ συνομιλητὴς παραδέχεται τοῦτο ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ ἢ ὑπαινιγμοῦ ὅτι ἀποτελεῖ τοῦτο νέον τι δι' αὐτὸν ἔχον ἀνάγκην ἀποδείξεως ἢ λεπτομερεστέρως ἐπεξηγήσεως. Ἐγὼ τοῦλάχιστον θὰ ἐπιφέρω ὡς παράτολμον ἐγχείρημα τὸ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἠδύνατο ὁ Πλάτων νὰ παρουσιάσῃ ὡς ἤδη βεβαίας ὅλας ταύτας τὰς προϋποθέσεις ἄν, ἐν ἐπιγνώσει, δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ τὸν «Θεαίτητον». Ἡ ὅλη ἀπόδειξις τοῦ «Φαίδωνος» θὰ αλωρεῖτο, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, οἷοι εἰς τὸ κενόν, διότι ἀκριβῶς αἱ προϋποθέσεις αὗται, κατὰ τὰς ἐπανελημμένας δηλώσεις αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος καὶ κατὰ τὴν σαφῆ συνοχὴν τοῦ περιεχομένου τῆς ὅλης περιγραφῆς αὐτοῦ, ἀποτελοῦσι τοὺς στήλους τοὺς ὑποβαστάζοντάς ὀλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀποδείξεως.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ πεδῖον τῶν Ἰδεῶν ἔχει καθορισθῆ μέτροι τοῦδε μᾶλλον ἀορίστω. Ἐπὶ κεφαλῆς εὐρίσκονται αἱ ἔννοιαι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἀρχικῶς εἶχον χρησιμεύσει εἰς τὸν Πλάτωνα ὡς ἀφετηρία: αἱ ἔννοιαι τῆς ἠθικῆς παρ' αὐτὰς μόνη ἢ ἔννοια τοῦ μεγέθους ὑποδηλοῖ ἐπαρκῶς, πρὸς τὸ παρόν, τὸ πεδῖον τῶν θεμελιωδῶν ἐνοιῶν τῶν μαθηματικῶν προϊόντος τοῦ διαλόγου θὰ τύχωσιν αὗται πλήρους τῆς ἀνηκούσης εἰς αὐτὰς ἐκτιμήσεως. Αἱ ἐπακολουθοῦσαι ὅμως ἔννοιαι τῆς ὑγείας, δυνάμεως, φαίνονται κλίνουσαι πλεον τοῦ δέοντος πρὸς τὸ πεδῖον τῆς ἐμπειρίας, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἢ τάξις τῶν ῥιζικωτέρων τ. ἔ. τῶν κυρίως θεμελιωδῶν ἐνοιῶν τῆς λογικῆς, παρῆλθονταί ἐντελῶς. Τὸ τοιοῦτον δικαιολογεῖται ὁπωσδήποτε ἐκ τῆς μὴ ἀυστηροῦς πρώτης ταύτης εἰσαγωγῆς. Ἡ ἔρευνα θὰ καταστῇ, προϊόντος τοῦ λόγου ἐμβριθεστέρα καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν συζήτησιν θὰ εὐρωμεν ὅτι αἱ μὲν θεμελιώδεις ἔννοιαι τῆς λογικῆς ὄχι μόνον ἀναγνωρίζονται, ἀλλὰ, ἰσχυρῶς τονιζόμεναι, τίθενται ἐπὶ κεφαλῆς, αἱ δὲ ἔννοιαι τοῦ πεδίου τῆς βιολογίας καταλαμβάνουσι τὴν ἀνήκουσαν εἰς αὐτὰς θέσιν (105 C). Δὲν πρέπει νὰ περιμένωμεν νὰ εὐρωμεν ἤδη εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, τὴν ἔναρξιν ἢ μᾶλλον τὴν προπαρασκευὴν τῆς διαλεκτικῆς συζητήσεως εἰς τὸν «Φαῖδωνα» καὶ τὴν κορυφὴν τῆς ἐρένης τοῦ «Θεαίτητου».

Σοβαρωτέρας ἀμριβολίας θὰ ἠδύνατο νὰ γεννήσῃ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ῥιζικὴ διαφορὰ μεταξὺ αἰσθήσεων καὶ λογισμοῦ φαίνεται ἐνταῦθα πάλαν, ὅπως καὶ εἰς τὸν «Φαῖδρον», τείνουσα νὰ ἀξηθῆ μέχρι τελείου ἀποχωρισμοῦ τῶν μὲν ἀπὸ τοῦ δέ Ἄνάγκη, κατὰ τὸ δυνατόν, νὰ ἀπελευθερω-

θῶμεν, νὰ «ἀπαλλαγῶμεν» τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ σώματος, νὰ μὴ «προσλαμβάνωμεν αὐτὰ ὡς βοηθοὺς» εἰς τὰς παρατηρήσεις μας, νὰ μὴ ἔχωμεν τίποτε τὸ κοινὸν μὲ αὐτάς, διότι μᾶς φέρουσιν εἰς πλάνην καὶ σύγχυσιν καὶ ὅ,τι ἄλλο σημαίνουσιν οἱ συσσωρευόμενα ἔκφρασεις. Ἀνάγκη ἢ ψυχὴ ν' ἀποσυρθῆ τελείως ἀπὸ παντὸς αἰσθητοῦ, νὰ συγκεντρωθῆ εἰς ἑαυτὴν (67 C, 83 A, 80 E κ. ἄ.). τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶνε ἔκφρασις λίαν χαριζτηριστικὴ διὰ τὴν συγκέντρωσιν ἢ ὁποῖα λαμβάνει χώραν ὅταν σκέπτεται τις. Ἰδίως ἐνταῦθα ἀναφραίνεται διὰ πρώτην φοράν ἡ ἐπικίνδυνος ἔκφρασις τοῦ χωρισμοῦ (χωρισμός, χωρίζειν, χωρῖς) τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος (67 CD, 76 C) ἢ ἔκφρασις αὕτη ἠδύνατο καρὶ πολὺ ἐκόλωσε ἐκ τῆς σχέσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα νὰ μεταφερθῆ εἰς τὴν σχέσιν τῆς Ἰδέας πρὸς τὸ φαινόμενον, καὶ ἀκριβῶς ὡς ἐκ τῆς μεταφορᾶς ταύτης ἔδοκεν εἰς τὸν Ἀριστοτέλην εὐλογοφανῆ ἀφορμὴν νὰ μεμυρῆ δριμύτως τὴν περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίαν. Σχεδὸν οὐδαμοῦ ἀλλαχῶ καρὶ Πλάτωνα ἐκδηλοῦται ἡ ἀποστροφή ἀπὸ παντὸς σχέσιν ἔχοντος πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὰς αἰσθήσεις διὰ τόσον ἰσχυρᾶς, τόσον μονομεροῦς, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἀκατασχέτου ἐξωτερικεύσεως τῆς ψυχικῆς διαθέσεως. Δὲν ἀντιμίσχει ἄρα γε τοῦτο πρὸς τὴν ἡγετὴν ἀναγνωρίσιν ἠετικῆς συμμετοχῆς τῆς αἰσθήσεως εἰς τὴν γνῶσιν, ὅπως ἐξέθεσεν ἤδη αὐτὴν ὁ «Θεαίτητος»;

Ἐξετάζοντες ὁμως τὸ πρῶγμα μετὰ μεγαλειτέρας προσοχῆς ἐυρίσκομεν ὅτι ἡ διαφορὰ ἔγκειται μᾶλλον εἰς τὸν τόνον ἢ εἰς τὴν οὐσίαν, διότι αὐτὸς οὗτος ὁ «Φαίδων» ἡμᾶς εἶπει ὅτι κόνον ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, καίτοι ὄχι ἐξ αὐτοῦ, δυνάμεθα ν' ἀποκτήσωμεν τὰς καθαροὺς ἐννοίας, ὅτι ἄρα, πράγματι, ἀνάγκη διὰ τὴν γνῶσιν νὰ «καλιῶμεν εἰς βοήθειαν τὰς αἰσθήσεις» (ἀκριβῶς τοῦτο ἀναγνωρίσκομεν ἐν 75 E, ἐν φαινομενικῇ ἀντιράσει πρὸς 65 A, 79 C). Ἡ ψυχικὴ ἐκείνη διάθεσις μᾶς εἶνε ἀρκετὰ γνωστὴ ἐκ τοῦ «Φαίδρου» ἵπου τὸ Ἰδῶ καὶ Ἰκεῖ, Ἰδῶ κάτω καὶ Ἰκεῖ ἐπάνω ἀποτόμως ἀπεχωρίζοντο ἀλλήλων, καὶ ἵπου διὰ τὴν περιγραφὴν τῆς ἀπαραιτήτως ἀναγκαίας φυγῆς εἰς τὸ Ἰκεῖθεν ἐχρησιμοποιοῦντο αἱ ἰσχυρότεροι ἔκφρασεις: «ἀνάγκη ἐν «ὄξει» πτήσει νὰ ὑψοθῶμεν ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου, νὰ ἐγκαταλείψωμεν ἐντελῶς πᾶν τὸ αἰσθητόν, νὰ παρίδωμεν αὐτό, νὰ ρίψωμεν ὀπισθεν ἡμῶν πᾶν ὅ,τι οἱ ἄνθρωποι θεωροῦσιν ὡς σπουδαῖον», καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα σκληραὶ ἀπαιτήσεις. Εἰς τὸν «Θεαίτητον» μόνον τὸ ἐπεισόδιον (172 ε.) ἦτο πλήρης τῆς ψυχικῆς ταύτης διαθέσεως τῆς ἀποστρεφόμενης τὸν κόσμον, καὶ λίαν συγγενὲς κατὰ τὸ ὕφος πρὸς τὸν «Φαίδωνα» καὶ ἐκεῖ ἐπίσης συμβουλεύει ὁ Πλάτων νὰ φύγωμεν «πρὸς τὰ ἐκεῖ» ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον. Μὲ τὴν διαφορὴν ὅτι αἱ σχετικαὶ ἔκφρασις εἶνε πυκνότεραι εἰς τὸν «Φαίδωνα», διότι εἰς αὐτὸν ἀφίεται ἐν γένει μεγαλειτέρα ἐλευθερία πρὸς ἐξωτερικεύσιν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως. Ὅπως ὁμως ἡ ψυχικὴ αὕτη διάθεσις δὲν εἶνε ἐν

πρὸς τοὺς δύο ἐκείνους διαλόγους καὶ πρὸς αὐτὸν ἀκόμη τὸν «Γοργίαν», οὕτως ἀπ' ἑτέρου καὶ εἰς τὸν «Φαῖδωνα» δὲν ἐλλείπει ἡ αὐστηρά, παντὸς τοιούτου γλωσσικοῦ μέσου πικραιτούμενη λογικὴ ἔρευνα, αὕτη δὲ καὶ ἀναδεικνύεται νικητρία εἰς τὸ τελευταῖον τὰ πάντα ἀποφασίζον μέρος τῆς ἀποδείξεως. Τὰ αὐστηρῶς διαλεκτικὰ ταῦτα τμήματα τόσον ὀλίγον προδίδουσιν οἰανδήποτε περιφρόνησιν πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον, ὥστε τοῦναντίον εἰς αὐτὰ μᾶλλον τίθεται τὸ πρῶτον λογικὸν θεμέλιον ἐπιστήμης τοῦ γίγνεσθαι ἧποῖα τις δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη εἰς τὸν «Φαῖδρον» καὶ τὸν «Θεαίτητον» εἰρήσκει δὲ τὸ Μεταβλητόν, ὡς δεύτερον εἶδος τοῦ εἶναι, ἐξησφαλισμένην θέσιν πλησίον τοῦ Ἀμεταβλήτου (τῶν Ἰδεῶν). Τὸ γὰρ ταῦτο ἐν τῇ λογικῇ ἀπόκτημα τοῦ «Φαῖδω.ος» ἔχει τοσαύτην ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος βαρύτητα, ὥστε οὐδόλως δύναται νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν οἰανδήποτε ἐκδήλωσις μελαγχολικῆς, τὸν κόσμον ἀποστρεφόμενης ψυχικῆς διαθέσεως, διότι κάλλιστα γινώσκει ὁ Πλάτων, καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸν «Φαῖδωνα» ἐντονώτατα λέγει τοῦτο, ὅτι εἰς τὴν φιλοσοφίαν τὸ πρότιστον καὶ κύριον πρᾶγμα εἶνε ἡ ἀπόδειξις.

Β. Τὸ ἀρχέγονον τῆς γνώσεως καὶ ἡ συμμετοχὴ τῆς αἰσθήσεως (σελ. 72-77)

Ἡ δευτέρα συζήτησις τῆς περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίας λαμβάνει ὡς ἀφετηρίαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναμνήσεως ἡ ἧποῖα μετὰ τῆς ἀποδείξεως αὐτῆς παρατίθεται σχεδὸν αὐτολεξεί ὅπως εἰς τὸν «Μένωνα», ἔπειτα δὲ ἀκόμη περὶ σσότερον ἀναπτύσσεται. Τὸν πυρήνα ἀποτελεῖ καὶ ἐνταῦθα ἡ ἐκεῖ κυριαρχοῦσα ἰδέα, ὅτι γινώσκιν ἀποκτῶμέν μόνον ὅταν ἐξάγομεν αὐτὴν ἐκ τοῦ βίαιου τῆς ἰδίας ἡμῶν συνειδήσεως 75 E: μανθάνειν, ἀποκτᾶν γινώσκιν σημαίνει «ἀναλαμβάνειν ἀνήκουσαν ἤδη εἰς ἡμᾶς γινώσκιν» (ἀναλαμβάνειν οἰκείαν ἐπιστήμην). 76 E εὐρίσκομεν τὸ εἶναι τῶν καθαρῶν τῆς διανοήσεως καθορισμῶν ὡς τι τὸ ὅποιον εἶχομεν ἤδη πρότερον, ὡς ἀνήκον εἰς ἡμᾶς (ὑπάρχουσαν πρότερον ἀνευρίσκοντες ἡμετέραν οὐσαν τ. ἔ. πᾶσαν τὴν τοιαύτην οὐσίαν), 92 D: εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ συνειδὸς ἀνήκει τὸ εἶναι τοῦτο (αὐτῆς ἐστι — τ. ἔ. τῆς ψυχῆς — ἡ οὐσία).

Πολὺ σαφέστερον ἢ εἰς τὸν «Μένωνα» περιορίζεται τὸ ἀντλεῖν τοῦτο ἐκ τοῦ ἰδίου συνειδῶτος εἰς τὰς καθαρὰς θέσεις τῆς διανοήσεως. Μόνον ἐν ἀρχῇ τῆς ἐρεῦνης ἐπικρατεῖ ὁ ψυχολογικὸς χαρακτήρ. Ὅταν, καθ' ἣν στιγμὴν ἔχομεν ἐντύπωσιν τινα ἐκ τῶν αἰσθήσεων, ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν μας, πλὴν τοῦ ἀντικειμένου τὸ ὅποιον ἀντιλαμβανόμεθα, καὶ ἄλλο ὅμοιον ἢ ἀντίθετον ἢ καὶ τοιοῦτον ὅποιον πολλακῶς συγχρόνως μὲ τὸ πρῶτον ἔλαβε χώραν, ἀποκαλοῦμεν τοῦτο ἀνάμνησιν. Οὕτω καὶ τὸ αἰσθητὸν ἀντικείμενον μᾶς ἐνθυμίζει τό, ὡς βᾶσις αὐτοῦ ὑπάρχον, ἀληθὲς ἀντικείμενον τ. ἔ. τὸ καθαρῶς ἐν τῇ διανοήσει τεθειμένον, ὅπως τὸ ἀντίγραφον μᾶς ἐνθυμίζει τὸ πρωτότυπον τοῦ ὁποίου ὅμως, ὅσον καὶ ἂν πρὸς αὐτὸ

ὁμοιάζει, πάντως ὑπολείπεται. Παραδείγματος χάριν (74 Α) βεβαίως λέγομεν ὅτι ὑπάρχει ἡ ἰσότης, ὄχι ἡ ἐνὸς ξύλου, λίθου, πρὸς ἄλλο ξύλον ἢ λίθον ἢ πρὸς ἄλλο τι παρόμοιον, ἀλλὰ « τὸ » ἴσον, αὐτὴ ἡ ἰσότης (ὅτι αὕτη ὑπάρχει ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἐνταῦθα ἐντίνως ὁ συνομηθεύς, οὐδὲ δίδει τοῦτο ἀφορμὴν εἰς ἀμφιβολία: ἢ λεπτομερεστέρας ἐξηγήσεις). Λέν γινώσκωμεν δὲ ἐπίσης «αὐτὸ τοῦτο ἴσος» — Ναί. — Λοιπόν, πόθεν γινώσκωμεν τοῦτο; Βεβαίως «ἐκ» τοῦ πρὸ ὀλίγου λεχθέντος: τῶν ξύλων, τῶν λίθων ἢ τῶν ἄλλων ὁμοίων ἀντικειμένων τὰ ὅποια εἶδομεν. Ἐκ τούτων (νοητέον: ἔξ ἀφορμῆς ταιούτων ἐκ τῶν αἰσθήσεων προερχομένων ἐντυπώσεων) ἔχομεν εἰς τὸν νοῦν ἐκεῖνο καὶ ὅμως εἶνε διάφορόν τι τούτων. Διότι οἱ λίθοι καὶ τὰ ξύλα, περὶ τῶν ὁμοίων λέγομεν ὅτι εἶνε ἴσα, φαίνονται εἰς τὸν ἕνα ἴσα εἰς τὸν ἄλλον ἄνισα, τὸ ἴσον ὅμως αὐτὸ καὶ ἑαυτὸ, τὸναντίον, οὐδέποτε φαίνεται ἄνισον, ἡ ἰσότης οὐδέποτε φαίνεται ἀνισότης: ὡστε τὰ ἴσα ἀντικείμενα καὶ τὸ ἴσον δὲν εἶνε ἓν καὶ τὸ αὐτό. Ἡ ἔννοια εἶνε, ὡς ἀπὸ τοῦ «Μένωνος» καὶ ἐντεῦθεν εἶνε γενικῶς παραδειγματόν, ἡ ἐνότης τῶν πολλῶν καὶ πολλαπλῶν παρουσιαζομένων περιπτώσεων.

Τοῦτο σημαίνει: ἐν τῇ καθαρᾷ θέσει τῆς διανοήσεως πάντοτε καὶ ἀπολύτως $A=A$ ἢ $=A-B-B$, $2=2$ ἢ $=1-1$, δὲν ὑπάρχει δὲ τόπος δι' ἀμφιβολίαν μὴ τυχόν ἔχει ποτὲ ἄλλως τὸ πρόγραμμα: ἐνῶ, τὸναντίον, εἶνε ἀμφίβολον ἐὰν ἀντικείμενον καταμετροῦθὲν ὑφ' ἡμῶν καὶ εὑρεθῆν ὡς ἔχον μῆκος 2 ποδῶν εἶνε ἀκριβῶς ἴσον ἢ ὄχι πρὸς ἄλλο ἀντικείμενον τὸ ὅποιον καταμετρούμενον ἀπεδείχθη ἔχον τὸ αὐτὸ μῆκος. Ἀναμνηστικόν πῶς εἰς τὴν ἀρχὴν ἀνεκηρύχθη ἡ οὐκ ἐπιβλητὴ ἀνακρίβεια τοῦ αἰσθητοῦ. Καὶ ἐνταῦθα θὰ ἠδυνάμεθα, μεταχειριζόμενοι τοὺς νεωτέρους ὄρους, νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ γεγονότος τοῦ «κατωτάτου ὅριου τῆς αἰσθήσεως».

Ὅπωςδὴποτε, ἀναγιγνώσκωμεν περὶ αὐτῶν, «ἐκ» τούτων, τῶν ἴσων, τὰ ὅποια εἶνε διάφορόν τι ἐκεῖνου τοῦ ἴσου, ἐλάβομεν τὴν γνώσιν τοῦ τελευταίου: τὸ τοιαῦτον δέ, κατὰ τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα, ἐκλήθη ὑπὸ τὴν ψυχολογικὴν ἔννοιαν τοῦ ἀναμνηστικῶς. Λοιπὸν ὅμως, ὡς γνωστόν, τὸ αἰσθητὸν οὐδέποτε ἀποδίδει πλήρη τὴν καθαρὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ πάντοτε ὑπολείπεται ταύτης ἐν ὀρισμένῳ μέτρῳ, εἶνε ἀναγκαστικῶς ἀνάγκη νὰ ἐγινώσκωμεν ἐκ τῶν προτέρων αὐτὸ κατ' ἑαυτὸ τὸ ἴσον (74 Ε. Τὸ ἐκ τῶν προτέρων τοῦτο γινώσκωμεν, εἰς τὸ ὅποιον ἀναφέρεται ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀναλ. Ὑστ. II 19 κ. ἀ. ἀποτελεῖ ἱστορικῶς τὴν γένεσιν τῆς γνώσεως a priori). Διότι ἀρχεγονίως δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου τὸ ἀπεικόνισμα (ἀναφέροντες τοῦτο εἰς ἐκεῖνο 75 Β, 76 D) ὄχι ὅμως ἐκ τοῦ ἀπεικονίσματος τὸ πρωτότυπον. Οὐχ ἡττω ἰσχυρῶς τονίζεται ὅτι ἀπὸ πουθενὰ ἄλλοῦ ἔχομεν, οὔτε εἶνε δυνατόν νὰ ἐλάβωμεν, εἰς τὸν νοῦν τὴν ἔννοιαν, παρὰ μόνον «ἐκ» τ. ἔ. ἔξ ἀφορμῆς, τῆς ὁράσεως, τῆς ἀφῆς ἢ οἴασδὴποτε ἄλλης ἐντυπώσεως ἐκ τῶν

αἰσθήσεων (75 A), ἐπανακτῶντες οὕτω διὰ τῆς χρήσεως τῶν αἰσθήσεων τὴν ἤδη ἐντὸς ἡμῶν ὑπάρχουσαν γνῶσιν, διότι τῷ ὄντι, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀποκαλοῦμεν μανθάνειν ἀποτελεῖ «ἀνακάλυψιν» γνώσεως ἀνηκούσης εἰς ἡμᾶς· τοῦθ' ὅπερ ἄλλως τε προϋποθέτει διαλεκτικὴν μὲν μορφωσιν (76 BC, πρβλ. Θεαιτ. 186 C). Ἐννοεῖται ὅτι τὰ περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἴσου λεχθέντα ἰσχύουσι καὶ διὰ πάσας τὰς καθαρὰς ἐννοίας (75 D)· μετὰ τὰς θεμελιώδεις ἐννοίας τῶν μαθηματικῶν, ἴσον, μεῖζον, ἔλασσον, αἱ ὁποῖαι ἐχρησίμευον ὡς παραδείγματα, γίνεται μνεῖα τῶν ἐννοιῶν τῆς ἠθικῆς περὶ τῶν ὁποῖων λέγεται κατωτέρω (76 D, 77 A) ὅτι μόναι αὗται, ὡς τὰ εὐγενέστερα τῶν παραδειγμάτων, ἀντιπροσωπεύουσι ὁλόκληρον τὸν κύκλον τῶν καθαρῶν θέσεων τῆς διανοήσεως.

Οὕτως ἴσα μὲ «τὴν αὐτὴν ἀνάγκην» μὲ τὴν ὁποῖαν καὶ ἡ πανταχοῦ ἐνταῦθα, ἐκ τῶν προτέρων, ὡς βεβαία λαμβανομένη ὑπόθεσις ὅτι ὑπάρχει καθαὶ θεσεις τῆς διανοήσεως, ὑφείλει νὰ ἰσχύη καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναμνήσεως καὶ μετ' αὐτῆς ἡ προὑπαρξία τῆς ψυχῆς. Ἐὰν ὑπάρχει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διαρκῶς ἀποκαλοῦμεν τὸ ἰσραῖον, τὸ ἀγαθὸν καὶ πᾶν τὸ τοιούτου εἶδους εἶναι, καὶ ἐὰν πᾶν ὅ,τι ἐκ τῶν αἰσθήσεων λαμβάνομεν, ἀναφέρομεν εἰς αὐτὸ ὡς εἰς τι τὸ ὁποῖον ἤδη προηγουμένως εἶχομεν καὶ ἐπανευρίσκομεν ὡς ἀνήκον εἰς ἡμᾶς, παραβάλλομεν δὲ τὸ μὲν πρὸς τὸ δέ, τότε θὰ ἰσχύει καὶ ἡ συνέπεια ἐκείνη περὶ ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς πρὸ τοῦ βίου τούτου (76 DE). πρβλ. 92 D: τόσον βεβαία ἴσα εἶνε ἡ προὑπαρξία τῆς ψυχῆς ὅσον βέβαιον εἶνε ὅτι ἰδιάζον εἰς αὐτὴν εἶναι ἀποτελεῖ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φέρει τὴν ἐπωνυμίαν «αὐτὸ ὃ ἐστί».

Τὴν δῆθεν ταύτην συνέπειαν ἀφίνομεν ἐνταῦθα πρὸς τὸ παρὸν κατὰ μέρος. Νῦν, τοῦναντίον, ὅποτε τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν συγκεντροῦται ἐπὶ τοῦ καθαρῶς λογικοῦ μέρους τοῦ διαλόγου, μεγίστην ἔχει σπουδαιότητα ἡ ὀρητὴ καὶ ἐπανειλημμένη ἀναγνώρισις τῆς ἀπαραιτήτου συμμετοχῆς τῆς αἰσθήσεως εἰς τὴν γνῶσιν· διότι κατ' οὐδένα ἄλλον τρόπον εἶνε δυνατόν νὰ καταστήσωμεν ἐνσυνειδήτους (οὕτω νομίζομεν ὅτι καταλληλότερον ἀποδίδεται ἡ λέξις: ἐννοεῖσθαι) τοὺς καθαρῶς νοητοὺς καθορισμοὺς τοὺς ὁποῖους, ἀληθῶς ἀρχεγόνως ἀνήκοντας εἰς ἡμᾶς, μόνον ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ἰδίου ἡμῶν συνειδότος δυνάμεθα ν' ἀντλήσωμεν, εἰ μὴ μόνον διὰ τῆς ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἀντιλήψεως ἢ ἀπὸ τούτων ὁρμώμενοι (76 A). Εἶνε ἀληθές ὅτι μόνῃ τῇ ψυχῇ (τὸ συνειδὸς) εἶνε δυνατόν νὰ νοήσῃ, ὡς ἐντελῶς ἀνήκουσαν εἰς αὐτὴν· τὴν ἐννοιαν· κανὲν αἰσθητὸν δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ τὴν «δώσῃ» εἰς αὐτὴν· ὅπωςδήποτε ὅμως διὰ νὰ νοήσῃ αὐτὴν ἔχει ἀνάγκην τῆς ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἀντιλήψεως: μόνον ἐν τῇ εἰκόني γινώσκει, τ. ἔ. γινώσκει ἐκ νέου, τὸ πρωτότυπον. Τὸ τοιοῦτον ἀνταποκρίνεται ἐντελῶς πρὸς τὴν συμμετοχὴν ἢ ὁποῖα ἀνεγνωρίσθη εἰς τὴν αἰσθησιν ὑπὸ τοῦ «Θεαιτήτου». Δὲν δίδει αὕτη τὴν ἀπόλυτον

ἔννοιαν θέτει μόνον τὸ ἐρώτημα εἰς τὸ ὅποιον ἡ ἔννοια ἀνταποκρίνεται· εἰς τὸ ἐρώτημα ὅμως τῆς αἰσθήσεως ἀναφέρεται ὁλόκληρος ἡ λειτουργία τῆς ἔννοιᾶς ἢ ὁποῖα εἶνε μόνον λειτουργία πρὸς καθ' ὅρισμον τοῦ ἀκαθορίστου τοῦτο $u=x$, οὐδὲ δύναται, κατὰ συνέπειαν, νὰ λειτουργήσῃ ἄλλως ἢ ἐπὶ τοῦ προβλήματος τοῦ τιθεμένου ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. Περισσότερον δὲ περὶ τοῦτου πειθόμεθα εἰν παραδεχθῶμεν ὅτι αἱ θεμελιώδεις ἔννοιαι εἶνε κατ' οὐσίαν ἔννοιαι σχέσεων, ὅπως ἐγένετο τοῦτο φανερὸν εἰς τὸν «Θεαίτητον» καὶ ὅπως ἐνταῦθα σαφῶς δεικνύει εἰς ἡμᾶς τὸ παράδειγμα τῆς ἰσότητος. Διότι σχέσις τότε μόνον εἶνε δυνατόν νὰ τεθῇ ὅταν ταυτοχρόνως τίθεται καὶ «ποικίλον», τὸ ὅποιον ἐκείνη ἀναφέρει εἰς τὴν «ἐνότητα» τῆς διανοήσεως. Ἡ σχέσις ὅμως αὐτὴ κατ' ἐαυτὴν πραγματοποιεῖται μόνον ὑπὸ τῆς διανοήσεως, ὑφίσταται μόνον ἐν τῇ διανοήσει καὶ ἡ διανοήσις μόνον ἐν ἐκείνῃ.

Ὁ χαρακτὴρ οὗτος τοῦ αὐτο-ρουῦς καὶ ἀπολύτως ἰδιάζοντος τῆς ἐνοποιητικῆς λειτουργίας τοῦ συνειδότης ἀποτελεῖ τὸν ἀφύρατον πυρῆνα ὁλοκλήρου τῆς ἐμβρυοῦς ταύτης ἐρεῦνης. Δὲν πρέπει βεβαίως νὰ παρίδωμεν ἐντελῶς ὅτι τὸ «ἐκ τῶν προτέρων» λαμβάνει ἐνταῦθα, ὡς καὶ εἰς τὸν «Μένωνα» καὶ τὸν «Φαῖδρον», ψυχολογικὴν καὶ ἐν τέλει μετὰ φυσικὴν τροπήν, ἢ ὁποῖα δὲν δύναται καθόλου νὰ καυχηθῇ ὅτι ἰσχύει μὲ τὴν αὐτὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην μὲ τὴν ὁποῖαν καὶ ἡ τελειωτικῶς ὡς βάσις χρησιμεύουσα καθαρῶς λογικὴ προῦπόθεσις.

Ἴσως καὶ τὸ ἐξῆς, στενῶς πρὸς τὰ ἀνωτέρω συνεχόμενον, δυνατόν νὰ εὗρεθῇ ὡς μὴ ἱκανοποιητικόν· ὅτι τ. ἔ. αἱ καθαρὰ θεμελιώδεις ἔννοιαι ἀνάγκη νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐδρισκόμεναι ἤδη ἐκεῖ, ὡς προῦπάρχουσαι, καὶ ὄχι ὡς ἐξ ἀρχῆς καθαρῶς παραχθεῖσαι. Τινὲς ἠθέλησαν νὰ εὗρωσι καὶ ἐν τούτῳ διαφορὴν μεταξὺ τοῦ «Φαιδρονος» καὶ τοῦ «Θεαιτήτου»· τοιαύτη διαφορὰ δὲν ὑφίσταται. Καὶ εἰς ἐκείνον· ὅπως καὶ εἰς τοῦτον ἀναγιγνώσκομεν ὅτι τὸ συνειδὸς «δι' ἑαυτοῦ» ὄχι παράγει, ἀλλ' «ἐπισκοπεῖ» τὰ καθαρὰ ἀντικείμενα τῆς διανοίας καὶ ἐν αὐτοῖς «ἐγνοεῖ» εἶναι καὶ ἀλήθειαν (184 ε., 185 E, 186 C1). Ἀκριβῶς δὲ ἐκεῖ χαρακτηρίζονται αἱ Ἰδέαι ὡς «ἰστιάμενα ἐν ἐκείνῳ τὸ ὅποιον εἶναι». (176 E). Ἐὰν ἀλλαχοῦ, ἐν τῇ παραβολῇ τῆς μιαιεύσεως, γίνεται λόγος περὶ φέρειν εἰς φῶς ἐξ ἑαυτοῦ, περὶ παράγειν, τοῦτο δὲν σημαίνει τίποτε περισσότερο ἢ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐντὸς ἡμῶν λαμβάνοντος σπέρματος τῆς γνώσεως εἰς πλήρη συνείδησιν διὰ τῆς διαλεκτικῆς μαρμάρωστος τὴν ὁποῖαν ἀπαιτεῖ τόσον ὁ «Μένων» ὅσον καὶ ὁ «Φαῖδρον» (76 B, πρὸ βλ. Θεαιτ. 186 C). Βεβαίως, μόνον διὰ τῆς συστηματικῆς ἐξισκίσεως τῆς λειτουργίας τῆς κρίσεως, διὰ τοῦ ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι, ἀποκτιῶμεν τὴν ἐν συνειδήσει ἔννοιαν, καίτοι ἡ προῦπόθεσις ἀνέκαθεν ὑπῆρχεν ἐν ἡμῖν· καὶ οὕτω λαμβάνομεν συνείδησιν τῆς ἔννοιᾶς ὡς πράγμα· τὸ ὅποιον ἀνήκει εἰς ἡμᾶς, τὸ ὅποιον βεβαίως νὰ κατείχομεν ἤδη

πρότερον, χωρίς όμως να ἐγινώσκωμεν τοῦτο. «Εἶνε ἐντός σου διαρκῶς φέρεται αὐτὸ εἰς τὸ φῶς», λέγει ὁ ποιητής, ἐν τῇ αὐτῇ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀντιφάσει. Τοῦτ' αὐτὸ ἐννοεῖ καὶ ὁ Πλάτων, τόσον εἰς τὸν «Θεαίτητον» ὅσον καὶ εἰς τὸν «Φαίδωνα». Ἀκριβῶς δὲ ἐπειδὴ κατ' οὐσίαν εὐρίσκεται ἐντός ἡμῶν, εἴμεθα εἰς θέσιν, ἀφορμὴν μόνον λαμβάνοντες ἔξωθεν, ν' ἀναπτύξωμεν αὐτὸ μέχρι σαφοῦς συνειδήσεως καὶ οὕτω ἀνεπτυγμένον, ὡς ἀντικείμενον, οἴονεϊ νὰ ἐξαγάγωμεν αὐτὸ ἐξ ἡμῶν.

Ἦτο παρὰ πολὺ μέχρι τοῦδε συνηθισμένος ὁ Πλάτων νὰ φαντάζεται τὴν ἔννοιαν ὡς τι ἀπαξ διὰ παντός σταθερόν, ἀκίνητον, αἰωνίως «ἔν», οὐδέποτε «γιγνόμενον» — ἀκριβῶς ὁ «Φαίδων» τοσάκις λέγει τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁ «Θεαίτητος» διαρκῶς παραδέχεται — διὰ νὰ τοῦ εἶνε δυνατὸν νὰ προχωρήσῃ ἀκόμη περαιτέρω μέχρι τελείως καθαρῶς δημιουργίας αὐτῆς ἐκ τῆς λειτουργίας τῆς διανοήσεως. Μόλις εἰς μεταγενεστέραν περίοδον — πάντως σιηριζόμενος ἐπὶ τῆς βάσεως εἰς τὴν ὁποίαν φθάνει τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ «Φαίδωνος» — κατηνόησε τελείως σαφῶς, ὅτι εἰς αὐτὰς τὰς ἐννοίας ἐνυπάρχει ἓν εἶδος κινήσεως, ἓν εἶδος ἐσωτερικῆς ἀναπτύξεως, ἄρα ἓν εἶδος ζωῆς, τοῦθ' ὅπερ μετὰ πολὺ μεγαλειτέρας ἀνάγκης μᾶς φέρει εἰς τὴν παραδοχὴν καθαρῶς ἀρχηγόνου δημιουργίας τῶν ἀντικειμένων τῆς διανοήσεως ἐν τῷ συνειδῶτι. Εἶνε ἀληθές ὅτι οὕτως ὁ συλλογισμὸς τῆς προϋπαρξίας χάνει ὅλην αὐτοῦ τὴν πειστικὴν δύναμιν· ὁ κίνδυνος ὅμως οὗτος δὲν εἶνε αἰσθητός· διότι εἰς τὴν μεταγενεστέραν ταύτην ἐποχὴν, κατ' ἀρχὴν, κλίνει ὁ Πλάτων πολὺ βλιγώτερον πρὸς τὴν ψυχολογικὴν ἐξέτασιν τῆς λογικῆς, προτιμᾷ δὲ νὰ μείνῃ ἀπαρέγκλιτος ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς λογικῆς.

Οὕτω δὲ ἔχει τοῦλάχιστον γίνεαι ἀπαρχὴ συνδέσεως, θετικῆς τινος συνοχῆς μεταξὺ τῶν δύο «ἀπωτάτων ἄκρων» τῆς γνώσεως (ὡς λέγει ὁ Kant) τ. ἔ. τῆς αἰσθήσεως καὶ τοῦ λογισμοῦ. Ἡ αὐστηρὰ μεταξὺ τῶν δύο διαφορὰ διατηρεῖται· ἡ ἔννοια εἶνε ἄλλο τι «παρὰ» τὸ αἰσθητὸν ἢ «ἐκτός» αὐτοῦ (74 A)· «ἐκ» τοῦ συνόλου ὅμως τῶν συγκεχυμένων τούτων ἐντυπώσεων τῶν αἰσθήσεων, καὶ μόνον ἐκ τούτων, ἀποκτῶμεν τὴν γνῶσιν τοῦ καθαρῶς νοητοῦ Εἶναι, μὴ δίδοντες προσοχὴν εἰς τὰς ταλαντεύσεις τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ προσηλοῦντες τὸν νοῦν μας ἐπὶ ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐν μέσῳ ὅλων τῶν ταλαντεύσεων παραμένει ἓν καὶ ταυτό. Οὕτως ἐκ τῶν ἴσων γινώσκωμεν τὸ ἴσον, ὄχι λαμβάνοντες ἐκ τῶν αἰσθήσεων τὸ μέτρον τῆς ἰσότητος, ἀλλὰ θέτοντες ὡς βάσιν τὴν θεμελιώδη ἔννοιαν τῆς ἰσότητος ὡς μέτρον· με τοῦτο δὲ τὸ μέτρον μετροῦντες τὸ αἰσθητὸν γινώσκωμεν αὐτὸ ὄχι ὡς ἴσον, ἀλλὰ ὡς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον προσεγγίζον πρὸς τὴν ἰσότητα.

Δικαιούμεθα ἄρα γε ἐνταῦθα, μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, νὰ σκανδαλισθῶμεν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ἰδέα φαίνεται ὡς πρᾶγμα «παρὰ» τὰ ἀντικείμενα τῶν αἰσθήσεων καὶ «ἐκτός» αὐτῶν, καὶ ὅτι μεταξὺ τῶν δύο ὑπάρχει σχέ-

σις ὁμοιότητος τοιαύτη ὅποια ὑπάρχει μόνον μεταξύ ὕλικῶν πραγμάτων ; Ὅποιοσδήποτε σκανδαλίζεται ἐκ τούτου θὰ παραβλέπη ἔντελῶς ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται ἀποκλειστικῶς περὶ διαλεκτικῆς, περὶ «ἔρωτῶν καὶ ἀποκρίνεσθαι» περὶ τοῦ λεγομένου καὶ τῆς θεμελιώσεως αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰδέᾳ. Βεβαίως δὲν θέλομεν ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι συνυπεύθυνος εἰς τοῦτο εἶνε καὶ ὁ Πλάτων διὰ τῆς, ἀκριβῶς ἐνταῦθα πάλιν ἀπαντωμένης, παρεκκλίσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν ψυχολογίαν. Τὸ σφάλμα ὅμως τοῦτο, (εἰάν ὑπάρχει σφάλμα) ἐπανορθοῦται σχεδὸν ἔντελῶς, εἰς αὐτὸν τὸν «Φαίδωνα», ὑπὸ τῆς τελειοταίας διαλεκτικῆς ἐρεῦνης, ἣ ὅποια, ἐν ἐπιγνώσει, θέτει τέρμα εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην παιδιάν τῶν μεταφορῶν καὶ διατυποῖ τὴν αὐστηρὴν λογικὴν ἐννοίαν τῆς Ἰδέας μετὰ τολοῦτης σαμηνείας, ὥστε νὰ εἶνε τῶντι ἀξιὸν ἀπορίας πῶς κατώρθωσε νὰ παρίδη τοῦτο ἄμεσος τοῦ Πλάτωνος μαθητῆς, ἂν μὴ ὀλόκληρος ἦ ἰδίᾳ αὐτοῦ φιλοσοφία ἐπεδείκνυε τελείαν ἀνικανότητα εἰς τὸ νὰ ἐξετάσῃ, ἔστω καὶ πρὸς στιγμήν, τὰ ζητήματα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἰδεοκρατίας ὡς μεθόδου.

Γ. Τὰ δύο εἶδη τοῦ εἶναι· τὸ ἀναλλοίωτον καὶ τὸ μεταβλητὸν (σελ. 78 - 84).

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐρεῦνης φαίνεται ἔχον ὡς μόνον σκοπὸν νὰ ἐξασφαλίσῃ, κατὰ τρόπον μὴ ἐπιτρέποντα πλέον οἰανδήποτε προσβολήν, τὴν θεωρίαν ἐν τῇ ὅποιᾳ ὁ «Φαίδων» δὲν φθάνει ἀκόμη μέχρι τοῦ ἀνωτάτου ὕψους τῆς Ἰδέας ὡς μεθόδου, τ. ἔ. τὸ ἀπολύτως ἀναλλοίωτον τοῦ καθαρῶς νοητοῦ εἶναι. Ἐκ τοῦ πλησίον ὅμως ἐξετάζοντες τὸ πρῶγμα ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι ἀκριβῶς ἐνταῦθα, ἀκόμη σαφέστεραν ἢ εἰς τὸ προηγηθὲν μέρος, προετοιμάζεται ἐρευνα περὶ τῆς θεωρίας ἐκείνης ἐξικνουμένη.

Διὰ νὰ ἀποφασισθῇ ἂν ἡ ψυχὴ εἶνε φθαρτὴ ἢ ὄχι, ἀνάγκη πρότερον νὰ καθορισθῇ γενικῶς ποῖα ἀντικείμενα, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν, ὑπόκεινται εἰς φθορὰν καὶ ποῖα ὄχι (ἐν παρόδῳ εἰρησθῆσθε ὅτι ἀξία προσοχῆς εἶνε ἡ χρησιμοποιουμένη ἀναλυτικὴ μέθοδος). Τὸ πρῶτον ἰσχύει περὶ τῶν συνθέτων, ἀκριβῶς διότι ἡ σύνθεσις δύναται πάλιν νὰ διαλυθῇ· τὸ τελευταῖον περὶ τῶν μὴ συνθέτων. Κατόπιν ταυτίζεται τὸ σύνθετον πρὸς τὸ ἀεὶ μεταβαλλόμενον. Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν λογικὸν χῆσμα. Ἀναμφιβόλως ἡ γνώμη εἶνε ὅτι πᾶσα μεταβολὴ μόνον ὡς μεταβολὴ ἀφθάρτων στοιχείων εἶνε δυνατόν νὰ νοηθῇ, ἄρα ὡς μεταβολὴ τῆς συνθέσεως. Τὸ μὴ σύνθετον ἄρα ἀνάγκη νὰ εἶνε ὄχι μόνον μὴ φθαρτὸν ἀλλὰ καὶ ἀπηλλαγμένον πάσης μεταβολῆς. Ἀκριβῶς τοῦτο ἰσχύει περὶ τῶν καθαρῶν ἀντικειμένων τῆς διανοίας περὶ ὧν ὅποιον προηγουμένως ἤδη εἶχεν ὑποστηρικθῆ, καίτοι ὡς εἰάν νὰ ἐπρόκειτο περὶ πραγματικοῦ γεγονότος καὶ ἄνευ θεμελιώσεώς τινος, ὅτι παρουσιάζονται εἰς ἡμᾶς πάντοτε ὁμοίως, ἄχι ἄλλοτε μὲν οὕτως, ἄλλοτε δὲ ἄλλως· εἶνε καθ' ἑαυτὰ «ἀναλλοίωτα», ἀκρι-